

ymmärrys egon ja omistamisen vaatimuksen heikkenemisestä, molemmat melko vieraita tämän päivän ajattelulle.

Katja Seudun teos on lukukokemuksena monitahoinen, oivalluksia antava, hämmentäväkin. Seutu kirjoittaa mielenkiintoisesti, kieli soljuu ja tulkinnat ovat usein nautinnollista luettavaa. Samantapaisia tuntemuksia jäi mieleen jo hänen väitöskirjatutkimuksestaan *Olla elävän sanat. Roolirunon laji* Maila Pyllkkösen teoksessa Arvo.Vanhaäiti puhuu runonsa (2009). WSOY:n kustantama *Tyhjä pöytä on tilattu* lienee tarkoitettu tavoittamaan myös lukijakuntaa, joka ei tavallisesti panosta kirjallisuudentutkimukseen. Ajatus on siinä mielessä kiehtova ja tärkeä, että itse runous on lajina marginaalissa jo kirjallisuudentutkimuksessa. Elämme myös aikaa, joka korostaa ego-keskeisyyttä, kiirettä ja keskittymiskyvyn puutetta. Rekolan runojen äärelle asettuminen on, kuten Seutu moneen otteeseen näyttää todeksi, oiva tapa hidastaa hetkeksi.

Kirjoittaja

Lena Gottelier, FM, väitöskirjatutkija, Turun yliopisto
(lena.gottelier[at]utu.fi)

ANNA HOLLSTEN

Lennokasta tutkimusta suomalaisista linturunoista

Karoliina Lummaa: Kui trititii! Finnish Avian Poetics. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia. Humaniora 371. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 2017. 264 s.

Teoksessaan *Kui trititii! Finnish Avian Poetics* Karoliina Lummaa tutkii suomalaista linturunoutta ekokritiikin ja posthumanismin kehyksessä. Tutkimus on jatkoa Lummaan vuonna 2010 ilmestyneelle väitöskirjalle *Poliittinen siivekäs*, jonka aiheena oli lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa. Väitöskirjansa lopussa Lummaa esitti koko joukon kysymyksiä jatkotutkimusta varten ja on uudessa teoksessaan tarttunut näihin. Käsiteltävät runot ovat osin samoja kuin väitöskirjassa, mutta aiheiston aikahaarukka on laajempi niin, että mukaan on mahtunut myös muun muassa nykyrunoutta. Kun väitöskirjan keskiössä oli linturunojen poliittisuus, uusi teos rajoittuu tiukemmin runouden ”lintumaisuuksiin”.

Tutkimuksen pääkäsitettä, *avian poetics*, on vaikea suomentaa. Lummaa on eri yhteyksissä puhunut runouden ”lintumaisuuksista”, jo-

ten käsitteen voisi kenties kääntää ”lintumaisuuksien poetiikaksi”. Toinen vaikeasti suomennettava käsite on *avian cultures*, jolla Lummaa viittaa ihmisten ja lintujen väliseen suhteeseen oli kyse sitten linturunoudesta, lintujen rengastamisesta, metsästyksestä tai lintujen bongauksesta. Olennaista on, ettei luontoa ja kulttuuria ajatella toisistaan erillisinä kategorioina vaan toisiinsa sekoittuneina. Käsillä olevassa tutkimuksessa tämä tulee esille esimerkiksi siinä, ettei Lummaa pysyttele perinteisen kirjallisuudentutkijan tontilla vaan on yhtä kiinnostunut lintujen hengityselimistä, käyttäytymisestä ja tyypillisistä pesimispaikoista kuin kuvakielestä, runomitoista ja puhuja-asemista. Lähestymistapa näkyy myös kirjan visuaalisessa asussa: kirjassa on lukijan iloksi ja opastukseksi Oskari Härmän ja Ari Kuuselan valokuvia eri lintulajien edustajista.

Mitä sitten *avian poetics* eli lintumaisuuksien poetiikka oikein on? Kyse on tiiviisti ilmaistuna metodista, tavasta lukea ja kirjoittaa runoutta niin, että huomio kiinnitetään lintujen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Suomalaisessa runoudessa linnut ovat perinteisesti välittäneet inhimillisiä tunteita ja toimineet metalyyrisinä symboleina. Lintumaisuuksien poetiikka tarkastelee sen sijaan, miten lintujen biologiset ominaisuudet ja niiden elinympäristö ovat vaikuttaneet runouteen. Lummaa on kiinnostunut erityisesti ei-inhimillisestä toimijuudesta ja argumentoi sen puolesta, että linturunous sisältää runsaasti ei-inhimillisiä aineksia, jotka näkyvät niin runojen temaattisella kuin materiaalisella tasolla. Metodina lintupoetiikka on eklektinen: tutkija yhdistelee erilaisia lintuja koskevia diskursseja, näkökulmia ja tiedonhankintatapoja. Lähestymistapa on suomalaisessa runoudentutkimuksessa varsin omaperäinen, mutta englanninkielistä linturunoutta on tutkittu vastaavanlaisin menetelmin. Lummaa viittaa varsinkin Travis Masonin tutkimukseen *Ornithologies of Desire: Ecocritical Essays, Avian Poetics, and Don McCay* (2013) ja Aaron M. Moen teokseen *Zoopoetics: Animals and the Making of Poetry* (2014).

Kui trititii! jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee linturunoja lintujen ruumiillisuuden ja toiseuden näkökulmasta. Toinen osa keskittyy runoihin, joissa kuvataan ja esitetään linnunlaulua ja lintujen muuta ääntelyä. Kolmannen osan otsikkona on ”Ympäristöt”, joka viittaa sekä tekstuaaliseen ympäristöön että lintujen elinympäristöön. Vaikka kirjan jäsentely on lähinnä temaattinen, lukijalle hahmottuu tutkimuksesta myös suomalaisen linturunouden historiallinen jatkumo. Johdannossaan Lummaa taustoittaa omaa aineistoaan käymällä läpi suomalaisen linturunouden perinnettä. Kirjan viimeisessä osassa hän taas vertailee 1970-luvun ympäristörunoutta 2000-luvun ympäristörunouteen. Siinä missä 1970-luvun runoilijat kuvasivat usein luonnon saastumista ja alleviivasivat ihmisen moraalista vastuuta luonnosta, niin 2000-luvun ympäristörunot kohdistuvat enemmän ihmisen osaan ympäristömuutosten keskellä. Ympäristörunouden alkutaipaleen poliittisista kannanotoista on siirrytty eräänlaiseen epävarmuuden tilaan, jossa ihmisen kyky kontrolloida ja ymmärtää ei-inhimillistä ympäristöä on kyseenalaistettu.

Lummaan aineisto koostuu Eero Lyyvuon, Maila Pyökkösen, Timo Haajasen, Sauli Sarkasen, Jouni Tossavaisen ja Antti Salmisen linturunoista. Varsinkin Lyyvuon *Pieniä laulajia* -kokoelma (1946) on riemastuttava löy-

tö. Ilmestymisaikanaan kokoelma oli tunnettu lähinnä luontoharrastajien keskuudessa, ja sittemmin teos on jäänyt miltei kokonaan unohduksiin. Kokoelma sisältää ajalleen tyyppillisesti mitallista luontolyriikkaa. Se, mikä tekee runoista erityisiä – ja lintupoetiikan kannalta erityisen hedelmällisiä tutkimuskohteita – on linnunlaulun esittäminen inhimillisen kielen keinoin. Lyyvuo on kirjannut lintujen lajityypillisen ääntelyn hyödyntämällä ornitologisessa kirjallisuudessa käytettyä transkriptiotapaa. Esimerkiksi runossa ”Teeri tappelunhaluisena” teeri ääntelee seuraavasti: – – ”Gurrug-gurruu, tshiovi, / näin tosi mestari hiovi! Tshiovi-tshiovi!” (Lyyvuo 1946, 54.) Osassa runoista pyritään myös tallentamaan intensiteettivaihteluja ja eroja sävelkorkeudessa.

Lyyvuon linturunot eivät ole pelkästään hauskoja, vaan niiden kautta Lummaa pääsee pohtimaan perustavia kysymyksiä inhimillisen kielen ja linnunlaulun suhteesta. Usein kieltä on pidetty ihmistä ja eläintä erottavana tekijänä, mutta posthumanistisen ajattelun hengessä Lummaa tuumaa toisin ja korostaa linnunlaulun vaikutusta runouteen ja musiikkiin. Myös kysymys siitä, onko linnunlaulun transkriptio linnunlaulun jäljittelyä vai jotakin muuta, on kiinnostava. Lummaa hylkää ajatuksen jäljittelystä ja esittää, että Lyyvuon runoihin sisältyy onomatopoeettisten ilmaisten muodossa ei-inhimillinen, vieras ääni, jonka myötä runon sanoma jää meille osin tavoittamattomiin. Runoissa yhdistyy ikään kuin kaksi eri rekisteriä, inhimillinen ja ei-inhimillinen, toki niin, että linnunlaulu suodattuu runoon runoilijan taiteellisen työn kautta.

Kysymys ei-inhimillisestä ja materiaalisesta toimijuudesta on Lummaan tutkimuksen tärkein teoreettinen juonne. Lummaa tarkastelee lintupoetiikan toimijuutta nojatamalla muun muassa Bruno Latourin, Nick Law’n ja Michel Callonin toimijaverkkoteoriaan sekä Timothy Mortonin objektorientoituneeseen filosofiaan. Teoreettinen keskustelu, jota Lummaa käy runoanalyysiensa lomassa, rikastaa parhaimmillaan analyseja ja tulkintoja. Paikoin abstraktiotaso on kuitenkin niin korkea, ettei teoreettisesta pohdinnasta tahdo saada otetta. Osin kyse on puhtaasti kirjoitustekniikasta. Sen sijaan, että Lummaa selittäisi vaikeita teoreettisia asioita omin sanoin, hän suosii usein suoria sitaatteja. Ja kun sitaatit on vielä painettu muuta tekstiä huomattavasti pienemmällä kirjasinkoolla, lukija putoaa valitettavan helposti käsitelletteikköön (näin kävi ainakin minulle).

Kritiikistäni huolimatta pidän tutkimuksen posthumanistista näkökulmaa antoisana, sillä teos onnistuu avaamaan lukijan silmät (ja korvat) runojen lintumaisuuksille. Emme koskaan saa tietää, miltä linnuista tuntuu tai miten ne hahmottavat elinympäristönsä, mutta Lummaan erinomaisen esimerkkirunojen ja niiden vivahteikkaan analyysin avulla pääsemme ehkä piirun verran lähemmäs lintujen kokemusmaailmaa. Tämä jos mikä on huomattava tutkimustulos!

Kirja on suunnattu kansainväliselle yleisölle, joka ei tunne en-tuudestaan suomalaista runoutta ja historiaa. Teoksen on kääntänyt englanniksi Jaakko Mäntyjärvi, ja runoesimerkkien käännökset ovat Emily ja Fleur Jeremiahin käsialaa. Toivottavasti suomalainen kustantaja mainostaa teosta sen verran laajasti, ettei kirja jää pelkästään suomalaisen

lukijakunnan tietoisuuteen. Olisi todella sääli, jos kansainvälinen yleisö ei löytäisi kirjaa ja pääsisi tutustumaan suomalaiseen linturunouteen ja Lummaan ajatuksiin lintujen toimijuudesta.

Kirjoittaja

Anna Hollsten, dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto
(anna.hollsten[at]helsinki.fi)

TERO ELJASVANHANEN

Tuntuva tutkielma tunnetutkimuksen uusista tuulista

Anna Helle & Anna Hollsten (toim.): Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa. Helsinki: SKS, 2016. 267 s.

Tässä on kirja, johon tunnetutkimuksen parissa uraansa viettänyt kirjallisuustieteilijä saattaa tarttua vapisevin käsin. Anna Helteen ja Anna Hollstenin toimittama *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa* on nimittäin ensimmäinen suomenkielinen teos, joka esittelee kattavasti viime vuosina laajaa kiinnostusta herättänyttä tutkimusta tunteiden ja affektien roolista kirjallisuudessa. Nykyään usein puhutaankin erityisesti kulttuurin- ja sukupuolentutkimuksen piirissä kehittyneestä affektiteoriasta tai Patricia Ticineto Clough'n vuonna 2007 nimeämästä ”affektiivisestä käännteestä”. Näitä käännteitä on humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen parissa riittänyt — kielellistä, kerronnallista, eettistä ja mitä vielä — mutta affektiivinen eli tunteiden rooliin kulttuurissa keskittyvä tutkimus on noussut enenevässä määrin valtavirtaan yhdeksänkymmentäluvun puolivälistä lähtien, eikä kiinnostuksen loppua vielä horisontissa näy.

Ei liene yllätys, että tunteilla on aivan keskeinen rooli myös kirjallisuuden lukemisessa ja tulkinnassa. Affektiharha — uskriitikkojen metodologinen päätös sulkea hankalan subjektiiviset tunteet tulkintatyön ulkopuolelle — alkaa eittämättä vaipua hiljalleen menneisyyteen. Kirjallisuudentutkijat ovat entistä tietoisempia lukemisen ja tulkitsemisen sidonnaisuuksista esimerkiksi aikaan, paikkaan, sukupuoleen ja kulttuuriin, eivätkä tunteetkaan tunnu kaikessa subjektiivisuudessaan enää niin hankalalta tutkimuskohteelta. Metodologioita ja lähestymistapoja tunteiden tutkimukseen löytyy tänä päivänä jo runsaasti, ja tunnetutkimuksellinen